

Věra Šustíková: *Fibichova Hippodamie a Hippodamie Vrchlického. Kritická edice libreta cyklu scénických melodramů, Národní muzeum, Praha 2016, 390 stran, ISBN 978-80-7036-492-5.*

Posudek na habilitační práci

Badatelské úsilí, podepřené jednoznačnými, doslova hmatatelnými, výsledky se v případě Věry Šustíkové nachází na pozoruhodné křižovatce mezi muzikologií a bohemistikou na straně jedné a na straně druhé mezi heuristicky pevně ukotvenou teorií a praxí. Spis *Fibichova Hippodamie a Hippodamie Vrchlického* je smysluplným vyústěním dosavadního autorčina zájmu. Monografii *Zdeněk Fibicha a český koncertní melodram* (2014) Věra Šustíková věnovala zevrubné historicko-strukturální analýze Fibichova vkladu do oboru koncertního melodramu, nyní přesunula svoji pozornost na melodram scénický. Knižní publikaci *Nová vlna koncertního melodramu* (2017) si zase nelze představit bez autorčiny bohaté zkušenosti na poli organizace festivalu a soutěže koncertního melodramu, bez její práce dramaturgické, režisérské a přednáškové (workshopy, vedení příslušných předmětů na HAMU); vytvoření kritické edice libreta *Hippodamie* pak zcela přirozeně není žádným samoúčelným hudebněvědným výkonem, ale počítá s jasně zacíleným přesahem: „V dostupných materiálech pro studium díla tak panuje chaos, který může napravit jen nové kritické vydání libreta, které by vycházelo z autografu partitury a které by bylo základem i pro 1. vydání partitury tohoto světově unikátního díla.“ (s. 116). Jestliže autorka tímto způsobem uzavírá první část svého habilitačního spisu, je si nejenom dobře vědoma dluhu české muzikologie vůči tvorbě Zdeňka Fibicha, zároveň však naznačuje potřebu uvedení Fibichovy a Vrchlického *Hippodamie* podle skladatelových intencí.

Ještě před několika málo lety byla příprava kritické edice považována za aplikovaný výzkum, dnes ediční problematiku řadíme k základnímu výzkumu, neboť vyžaduje náročnou součinnost hudebně historiografických a hudebně teoretických metod (nemluvě o interdisciplinárním přesahu k literární vědě a teatrologii). Jestliže podle Carla Dahlhause představuje spolehlivá edice vrcholný čin muzikologa, pak V. Šustíková ukazuje, jak se k takovému činu propracovat v jednom z nejnáročnějších hudebně-dramatických žánrů. Přistoupit k textu Jaroslava Vrchlického z pozic relativně nové disciplíny libretologie je jedinou správnou cestou, navzdory problematické definici libreta, jak ji podává jeden z nejlepších odborníků v tomto oboru: „Ein wesentliches Merkmal dramatischer Texte ist ihre Plurimedialität, die Verbindung von optischen und akustischen (in der Regel: sowohl sprachlichen wie nichtsprachlichen) Ausdrucksmitteln. Das Musikdramatische wäre zu

definieren als jener Bereich, in dem Musik durchgehend als ein zentrales Ausdrucksmittel Verwendung findet; [...]“ (Albert Gier, *Das Libretto. Theorie und Geschichte einer musikliterarischen Gattung*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1998, s. 5). Literární vědci ani muzikologové dosud neumějí přijmout prostý fakt, že libreto vzniká s představou zhudebnění (anebo ještě lépe: je výsledkem představ o finálním hudebně dramatickém tvaru), Věře Šustíkové se však podařilo výborně naplnit požadavek interdisciplinarity – spis překonává zažitý přístup, který text považuje za výhradní práci Jaroslava Vrchlického, a respektuje fungování hudby v rámci dramatického tvaru. Šustíková napравuje zažitý deformující pohled na scénický melodram a klade oprávněný důraz na hudební složku díla.

Hippodamie neustále a zaslouženě přitahuje pozornost interpretů i badatelů, kritická edice libreta však odkrývá pozoruhodné skutečnosti, bez kterých lze jen stěží porozumět výjimečnosti Fibichova vrcholného opusu. Čtenář je k podstatným skutečnostem veden poctivou cestou postupného odkrývání základního tvaru Fibichova díla. Svou knihu Věra Šustíková rozvrhla do čtyř oddílů. Vedle resumé (IV.) stojí za zmínku bohatě strukturovaný soupis pramenů a literatury, v němž nechybí tisky ani nahrávky (III.), jádrem se stala druhá část *Kritická edice libreta Hippodamie* (včetně vydavatelské zprávy), první část s názvem *Geneze melodramatického cyklu Hippodamie a dvojí podoba textu* obsahuje čtyři studie: *Mezinárodní význam Hippodamie a stav vědeckého bádání*, *Vznik a struktura cyklu*, *Uvedení Hippodamie a proměny jejího chápání*, *O čem vypovídají prameny*.

Jestliže se autorce podařilo vypořádat se stavem bádání na pouhých 12 stranách, nesvědčí tato skutečnost o ledabylém přístupu, ale o smutném faktu; literární vědci nezdědka pojímali *Hippodamii* jako svébytné drama, ze strany hudební vědy zase převažovala analýza příznačným motivů. Autorka ke svému prospěchu nepotřebovala pojmenovávat Fibichovy motivy a svým popisným stavem bádání konzervovala dnes již nefunkční teoretické koncepce, jakým je např. termín synkreze Jaroslava Jiránka (, tím však není řečeno, že by takové koncepty nepatřily do dějin hudební teorie nebo k historickým reflexím úvah o melodramu). Do popředí je postaven Vrchlického a Fibichův výkon, autorce je cizí samoúčelná slovní ekvilibristika a raději volí přiléhavou zkratku. Neváhá na příklad Fibichův scénický melodram označit jako „mluvenou operu“ a tento názor podpořit velmi zdařilou charakteristikou hudební struktury díla (viz závěr kapitoly *Vznik a struktura cyklu*). Autorka si musela být dobře vědoma, že dosavadní badatelské výkony nijak podstatně nepřispějí k její práci (jen málo autorů nahlédlo Fibichovu *Hippodamii* z ryze skladatelského pohledu jako Karel Janeček, byť se tak stalo pouze na výseku *Námluv Pelopových*), proto se až v dalších

pitolách nachází na svém místě a zcela přesně zaměřuje svůj text na vytčené cíle. Za příklad však stojí nápadná frekvence jména Zdeněk Nejedlý, který – navzdory celkovému ohodnocení Fibichova díla – *Hippodamii* velmi dobře rozuměl.

Kapitolu *Vznik a struktura cyklu* je možné pojmout jako návod ke správnému čtení *Hippodamie* ze strany interpretů (ať už máme na mysli herce, dirigenty či režiséry). Autorka drobně rozebírá děj, věnuje se psychologickému rozboru postav, vysvětluje rozdíly mezi představením J. Vrchlického a Z. Fibicha. Dokládá, jak pravděpodobně fungovala Fibichova představitelství při zhudebňování mluveného slova, jak rozdílně Fibich prožíval Vrchlického představení, a jak je četl z pohledu všestranně vzdělaného umělce. Z této kapitoly vyplývá malý podíl skladatele na vzniku kvalitního textu, který vykazuje jak propracované motivace, tak proporční vyváženost výstupů.

Ústřední, druhá, část spisu je vypracována na základě současných textologických výstupů, autorce nechybí filologická preciznost – každé její rozhodnutí je komentováno a označeno v poznámkovém aparátu. Integrální součástí kritické edice libreta se již stal rozsáhlý *Přehled doplňků a výpustek ve Fibichových partiturách* (s. 84–105, poznámky spojené k libretu zohledňují výsledky této kapitoly), který dokládá jednak pečlivou akribií a důkladným přístupem Věry Šustíkové ke své práci a jednak dokazuje, jak intenzivně se Fibich zabýval Vrchlického verši. Práce V. Šustíkové otevírá nečekané perspektivy výzkumu, jež vyplývají z přesné datace (viz konfrontace s Tematickým katalogem od Vladimíra Hudce), podrobné rekonstrukce geneze díla (viz např. komunikaci mezi autory *Hippodamie* a ředitelem Národního divadla F. A. Šubertem) či správným nastavením perspektivy jak libreta, tak k melodramu.

Habilitační práci Věry Šustíkové hodnotím kladně a rád ji doporučuji k postoupení do veřejné fáze habilitačního řízení.

Olomouci dne 27. 10. 2020

doc. PhDr. Jiří Kopecký, Ph.D.